

Nógrádi Gábor

Három elbeszélése

DOKTOR MENGELE

- Megint álmodtál?

Anyám az ágy szélén ül. Hosszú, világoskék hálóiing; alul körben puha, szivacsos hasonlatos anyagból készült rózsák szegélye. Feláll. Vékony combja átsejlik a műanyag: sok sötétkék rajzolatú ér, mint egy folyó deltája a tengernél. A comb külső oldalán bemélyedés. Mint puha masszában a hüvelykujj lenyomata.

Mindent elmondott már, ami elmondható, de az orvosi kísérletekről sohasem beszélt.

- Tehát álmodtál - suttogom megint.

- Észre lehet venni? - Eligazítja lábszára körül a rózsákat. - Esett. Vera arcáról fekete csikokban folyt le a korom. És halvány rózsaszínű foltokat hagyott a pirosító...

- Amit egy darab kenyérért cseréltetek.

Anyám a fejét ingatja, mosolyog.

- Nevetséges volt. Mint egy bohóc.

- Mögötte álltál, honnan tudod?

- Álmodtam. Láttam előlről és hátulról ugyanabban a pillanatban.

Felveszi a kifakult pongyolát. A húgom születésekor kapta, harminc éve. Az asztalról felemeli a barna virágos csészét, belenéz, és elindul a konyha felé. Hirtelen megáll, mint aki észrevesz valakit.

- Mit akar itt? - néz az ajtóban álldogáló emberre, aki aprót bólint, majd újra bólint, hátha nem vették észre, hogy köszön.

Anyám kimegy a konyhába.

Most menjek utána? Hiszen nem is vagyok ott.

Reggel hat óra. Egy másik lakásban fekszem, sok száz kilométerrel odébb. A szobában zongora terpeszkedik, fekete szörnyeteg, rogyant lábakon. Hallom a gyerekek szuszogását. Vagy csak úgy gondolom?

Anyám mosogat. Átlátszó keze feloldódik a habban. Feje félrebillen. Olyan fáradtnak mutatja magát, mint amilyen. Azt hiszi, egyedül van.

- És? Álmodban elvitték Verát?

- Nem számítottunk az esőre. Vastagon bekenetem a szemöldökét egy elszenesedett fadarabbal. Azt akartam, hogy nőnek látszon. Olyan vékony volt...

- De nem féltetek.

Doktor Mengele az ajtóban mosolyog. Acélszürke öltöny, fekete lakkcipő, vékony bajusz. Felkapom a kenyérvágó kést, és a doktorral egymásba kapaszkodva lecsúszunk a földre. Fehér csempék, mint egy mütőben. A konyha csupa vér.

- Nem féltünk. Megbeszéltük, ha az egyikünket elviszik, a másik kettő vele megy.

Tudom. Már minden lehetséges történetet ismerlek.

- Amikor Braun Editet kiválogatták, a húga megkérte Mengelét, hadd kísérhesse el. „Nincs akadály” - mondta Mengele. És együtt mentek.

- Most miért kínozod magad, anya? Tessék, mondd meg! Miért?

Anyám rám néz. Kezében mozdulatlanul csillog, a kés, az éles finn szerszám. Rajta apró habfoszlányok szivárványa.

- Te kérdezted, hogy mit álmodtam.

- Persze! Mert te mindig ugyanazt álmodod.

- Miért kérdezed, ha tudod?

Az orvos hosszasan bíbelődik a cigarettával. Rágyújt. Kiabálok.

- Ne dohányozzon! Itt ne dohányozzon, legyen szíves!

- Bocsánat! - mondja a férfi, és elnyomja a cigarettát.

Elfordulok tőlük. Kinézek az ablakon. Az ötemeletnyi mélységben reggeli emberek sietnek. Az autóbuzsmegállóban a féllábú trafikos fészke előtt összetorlódnak. A befutó kék doboz beszippanjtja őket, és hörögni kezd.

Egy állapotos asszony halad a járdán, jobb és bal oldalán egy-egy kisgyerek. A kezüket fogja. Talán ikrek. Az emberek megpróbálják kikerülni őket, de keskeny a járda. Hol az egyik, hol a másik gyerek szorul az anyja lábaihoz. Egy idősebb férfi a fal árnyékába húzódva dühösen gesztikulál. A kicsik szabadon maradt karjukkal csapkodni kezdenek, és óvatos lassúsággal mind a hárman felemelkednek, majd eltűnnek a zöld sapkás hegyek felett.

Elfordulok az ablaktól. Elmesélem anyámnak, hogy mit láttam, de megelőz.

- Tudom, szerinted a németek is emberek.

- Ez most hogy jön ide?

Anyám hallgat. Mosogat tovább.

A feleségem óvatosan kimászik az ágyból, derekáról legöngyölvíti a hálóinget, és bemegegy a gyerekekhez. A kisebbik éjszaka nyugtalankodott. Folyton egy pontra meredt, és azt kiabálta, hogy: ott, ott! Mint egy barna üveggolyó, olyan volt a szeme. Ilyenkor mellé kell feküdni. Megnyugszik az emberi test melegétől.

Hunyorogva ébred a két fiú, nem emlékeznek már az éjszakára. A tarkón gyöngyöző vízcseppeket felszárítja a reggel.

A tea illata. A kenyér morzsái az asztalon. A halványárga vaj tömbje.

A két szoba között lassan leng az ajtó a könnyű huzatban.

– Mondd, anyám, mi történt Verával?

– Tudod jól. Kivándoroltak negyvenhétben. A férje farmer, a fia pilóta.

– No, de álmodban.

– El akarták vinni. Könyörögtem, vigyenek velem engem is. „Jó, jó – mondta Mengele –, maradjatok mind a ketten! De többet ne kend be az arcát! Az eső bármikor eshet.” Hát nem örület?

Vajas kenyeret eszünk és teát iszunk hozzá. A gyerekek zsinatolnak.

– Képzeljétek el – mondja a nagyobbik –, a Zsolt azt mondta a végében, hogy a zsidóknak nagy az orruk. Az enyém ugye nem nagy?

A két szoba közti ajtót becsapja a huzat. A kisebbik gyerek ijedten összeressen.

– Valaki jött – mondja halkan.

A feleségem a tányérra ejti a kést. Kiabál.

– Mondtam, hogy csukjátok be! Miért nem lehet bezárni azt a nyomorult ajtót?

Mengele megáll az asztal mellett, óvatosan megkeni vajjal a kenyerét, és beleharap.

A gyerekek nem figyelnek, másról beszélnek. Reggelizünk.

FELOLDOZÁS NÉLKÜL

– Bocsánat, uram...!

Az öreg szólt utánam, aki az intézet kapujához vezető úton egy bokor árnyékában a padon ült.

Láttam, amikor befelé jöttem. Akkor is motyogott valamit. Talán a kezét is felemelte, de úgy tettem, mint aki siet meg elmerül a gondolataiban, és nem veszi észre.

Minden hónap első péntekén meglátogatom a volt feleségemet.

Már nem ismer meg. Nem újdonság. A házasságunk alatt sem ismert. Igaz, én sem őt. Nyilván ezért váltunk el huszonöt éve.

Az intézeti parkban a padokat úgy helyezték egymástól kicsit távolabb, hogy két oldalról bokrok takarják. Csak akkor lehetett látni, hogy valaki ül rajta, ha az ember odaért.

– Bocsánat, uram, egy pillanatra! – mondta az öreg, amikor ránéztem és felállt. – Elnézést, hogy megszólítom. A Sárika férje, ugye?

Sovány, keskeny arcú férfi, simára borotválva, talán már túl a kilencvenen néhány fehér hajszállal. Ültében is látszott, hogy az átlagosnál jóval magasabb. Agyonhasznált sötét öltöny, fehér ing erősen kopott, elszürkült gallérral, kék nyakkendő.

Ünnepi öltöny lehetett valamikor.

– Igen – feleltem. – A Sárika férje voltam.

Az öreg kezét nyújtott és mondta a nevét.

Nem értettem. Megint el kellene mennem a fülészetre. De lehet, hogy nem a hallásommal van baj. Nem figyelek a világra, mióta a világ nem figyel rám.

Kezet fogtunk, és elmorogtam a nevemet én is.

– Ne haragudjon, hogy megszólítottam... – mondta az öreg. – Tudom, hogy író... Feltarthatom egy kicsit?

Mit lehet erre mondani?

„Nem, uram, nem tarthat fel! Nincs időm!”

Sajnos, nem így neveltek.

– Bocsásson meg – kezdtem hazudozni –, várnak. Egy fontos megbeszélés...

– Csak néhány perc! – vágott közbe az öreg, és nehezen vette a levegőt.

Asztmás volt.

Vagy ideges.

– Nekem nagyon fontos volna! – tette hozzá, majd így folytatta: – Van egy titkom, kérem... Még senkinek sem mondtam el. Magának szeretném... Megírhatja, ha meghalok. És hamarosan, ugye...

Udvariisan a pad felé intett, hogy üljek le.

Nem szoktam mások történeteit megírni. Annyi minden történt velem az elmúlt hetven év alatt kívül és belül, hogy ha két életem volna sem végeznék a feldolgozásukkal.

A halállal pedig nem engedem magamat zsarolni. Ezt már az apámnak is megmondtam húsz évvel ezelőtt.

Lehet, hogy én hamarabb halok meg, mint az, aki a halálával akar sakkban tartani.

Leültem. Leült az öreg is.

– Ön zsidó ember, ugye? – kérdezte.

Nem cáfoltam, bár szeretem saját magam meghatározni, ki vagyok. Rossz tapasztalataim vannak a mások által ragasztott bélyegekkel.

– Szeretném, ha megbocsátana – mondta az öreg, és úgy nézett, mintha rögtön feloldozást várna tőlem egy általam nem is ismert vétkéért.

Azt gondoltam, hogy ha gyónni akar, eltévesztette a fülkét, de ilyesmit nem mondunk ki. Általában a gondolataink tizedét sem mondjuk ki. Az elhallgatás szabályát jól belénk verték otthon meg az iskolában. Pedig a ki nem mondott gondolatok megbetegítenek... Igaz, a kimondottak miatt meg esetleg megölnék bennünket. Lehet választani. Persze vannak néhányan, akik mindent kimondhatnak. Irigylem is a nagy költőket meg az örülteket.

Könnyes volt az öreg szeme, de csak úgy, ahogy idősebbek könnyezni szoktak a látásuk gyengülésével. Például én.

– Szeretném, ha megbocsátana! – ismételte hangosabban, mert azt hitte, nem hallottam.

– Értem – mondtam. – Illetve nem értem. – És magasra vontam a szemöldökömet, mint apám szokása volt egykor. – Mit kellene megbocsátani?

– Elmondom – mondta az öreg, és elmonda.

Nyilas volt. Éppen a Dunához kísért egy csoportot a társaival, amikor az egyik kapun kilépett egy idős ember sárga csillaggal a kabátján meg orvosi táskával a kezében. Ő észrevette az öreget, és mielőtt az visszamenekülhetett volna a kapualjba, a kabátjánál fogva megragadta, és hozzálökta a többiekhez. Mikor az öreg zagyvált valamit, hogy beteghez indult, még meg is csapta.

Akkoriban sok volt a tennivalójuk. A fiúkkal együtt ő is a laktanyában aludt.

Amikor két-három nap múlva hazament, gyászban találta a családot. Meghalt az unokaöccse, Marcika. Négyéves volt. Nagy láza lett, fuldoklott. Rohantak doktorért. A nővére a gyerekkórházból ismerte a zsidó főorvost, aki meg is ígérte, hogy rögtön jön, de nem jött.

„Rohadt zsidó! – zokogott a nővére. – Megölte a fiamat!”

– Egy kicsit ismerősnek látszott a doktor bácsi – fejezte be az öreg a történetét. – De tudja, akkor az öreg zsidók olyan egyformák voltak... Talán a csillag csinálta...

Hallgattam. Néztem magam elé, és hallgattam.

– Azt szeretném, ha megbocsátana – dadogta az öreg, és meg-megszívta az orrát.

Adtam neki egy papírzsebkendőt, és azt mondtam, hogy nem tőlem kell bocsánatot kérni.

– De hát zsidónak tetszik lenni, nem? – erősködött az öreg.

Kicsit felidegesített.

– Nem tőlem kell bocsánatot kérni! – emeltem fel a hangomat.

– De akkor kitől? – kérdezte az öreg. – Kitől?

– Az unokaöccsétől. A nővérétől. A családjától.

Az öreg hüppögött, ki-kitört belőle a sírás.

– Meghaltak...! Mind, mind... Nincs senkim.

Nagyot sóhajtottam. Ez is az apám sóhaja volt.
– Értem – mondtam. – Értem. Akkor, sajnos, el tetszett késni.

Hirtelen megjelent előttünk az egyik gondozónő fehér köpenyben.

Látásból ismertem.

– Jaj, Kálmán bácsi! Hát itt van? Miért sír? Mi baj? Nyugodjon meg! Kerestem. Vacsora van. Na jöjjön!

És felsegítette az öreget.

– Bocsánatot akart kérni, ugye? – nézett rám a gondozónő.

Bólintottam.

– Viszontlátásra! – mondta.

– Viszontlátásra! – mondtam.

Az öreg nem köszönt.

El-elakadó lélegzettel hüppögött, ahogy a megbántott, sértett apró gyerekek szoktak.

Általában sajnálom az idős embereket, ha sírnak.

AZ EBÉD

Négy szem hús volt a levesben.

Az öregasszony először mind a négyet az ételhordóba tette, aztán kettőt kivett.

– Inkább kidobom! Majd még mindet neki fogom adni! Hol fizet ő annyit? Hús! Az kell neki mindig, hús!

Morgolódott, forgolódott, zöldbabfőzeléket mért az ételhordó másik edényébe, a főzelék tetejére tette a falatnyi csirkemellet, aztán visszajuttatta a levesbe a két szem húst.

– Úgysem bírom megenni. Mócsing ez. Dobjam ki?

Az edényeket egymásba helyezte, füleiket átfűzte az ételhordó kampóján, megemelte az egészet: zötyögnek-e, aztán egy papírzacskóba tette a tejfölösdobozt, és a csomagot az ételhordó fedőjébe helyezte vigyázva.

– Tejföl! Az biztos, hogy én nem teszem a főzelékre! Az én edényemben nem fogja összekeverni a húst a tejessel. Ha ő így szereti, egye a saját tányójában.

Sötétszürke kendőt kötött a fejére, amelyet egészen apró sárgás pöttyök tettek szelídebbé. A barna kardigánját vette fel, karjával nehezen találta meg a kötött kabátka ujját, kétszer mellényült, le is kellett ülnie egy pillanatra, hogy kifújja magát. Aztán még egyszer megnézte magát az előszoba állótükörében, és berúszolta a száját vékonyan.

– Mégiscsak emberek között...

Eszébe jutott, hogy elhül az étel, és a konyhába sietett.

Kezébe vette az ételhordót, megnézte, elzárta-e a gázt és bekukkantott a szobába is. Nyitva ne maradjon az ablak, mert eshet; bolond ez a szeptember, jól kinéz, ha becsorog a víz.

A bejárati ajtó keretén megérintette a mózesi igéket rejtő tokocskát, szájához emelte az ujjbegyét, és kilépett a függőfolyosóra.

Lassan haladt lefelé a lépcsőn, óvatosan, nem nézte a falba vésett feliratokat, ismerte mindet, az obszcéneket meg a politikaiakat is, csak a lába elé figyelt, meg az edényre néha: lötyög-e? Minden lépcsőfordulóban meg az emeleti pihenőknél megállt, a korlátot nem engedte el, csak szusszant egyet-kettőt és indult tovább.

A harmadik emeleten lakott. Régi ház volt, magas szobák, drága a fűtés, sok a lépcső. Az első emeleten hosszabb ideig állt, figyelte, hogy fáj-e már a combja. Gyakrabban kellene gyógyfürdőbe mennie. De nem volt semmi baj. Vagy talán nem érezte a fájdalmat az izgatottságtól.

– Még azt hiszi, hogy nem megyek. Aztán megint küldet értem. A bolond! Mint amikor hirtelen kórházba vittek két éve. Milyen kellemetlen! Jön egy idegen, és kérdezősködik utánam.

Amikor leért a földszintre, látta, hogy nem lötyögött ki az étel.

„Azért még nem vagyok annyira ügyetlen” – gondolta, és elégedett volt.

A rövidlátó Weiszné lépett be a kapun, gyanakodva hunyorgott a félhomályban, miközben botját előrenyújtva figyelte a lassan közeledőt. Aztán hirtelen elfordította a fejét. Nem köszöntek egymásnak, mióta Weiszné a házmestertől megtudta, hogy az öregasszony kinek viszi az ételt minden nap.

– Maga ebédet visz egy nyilasnak? – sziszegte, amikor legközelebb találkoztak.

– Nem igaz! – hőkölt hátra az öregasszony. – Sose volt nyilas. Egy beteg ember.

– Mind nyilas volt! – mondta Weiszné. – Mit csinált, amikor magukat elvitték? Na, ugye!

– Nem igaz! Egy beteg ember. És csak egyszer-kétszer viszek neki ebédet. Amíg beteg.

– Miért maga? Vigyen a tanács! Vigyenek neki a gojok!

– Szomszédok voltunk.

– Szégyellje magát!

– Mi köze hozzá? Egy beteg ember.

– Ebédet egy nyilasnak...?!

Akkor kilötyögött a leves. Két emelet között le kellett ülnie a lépcsőre, hogy megnyugodjon. Egy papír zsebkendővel letörölte az edény oldalát. Érezte, erősen ver a szíve. Hogy mondhat ilyet a Weiszné? Mit tehet Mihály arról, hogy a Weiszné fiát megölték Kőszegen?

Aznap nem ment föl az öregemberhez. Megkérte a házmestert, hogy vigye fel az ebédet, mert ő nem érzi jól magát. Amikor a házmester visszahozta az edényeket, adott neki két forintot.

Másnap az öregember sírt. Ezután mindig ő vitte fel neki az ételt.

Egy darabig félt attól, hogy Weiszné a zsinagógában elmondja a többieknek, amit tud, de valószínűleg hallgatott, mert a házban, és Jom Kippurkor a templomban mindenki köszönt neki. Csak Weiszné nem.

Most is elfordította a fejét. Fordítsa! Majd éppen Weiszné fogja megszabni, hogy ő kinek visz ebédet!

Az öregasszony a fal mellett haladt az utcán. Görcsösen szorongatta a fémfogantyút, és kicsit megemelve maga előtt tartotta az ételhordót. Az öregember két házzal odébb lakott, ugyanazon az oldalon.

Még ez volt a szerencse. Nem kellett átmenni az úttesten.

Abban a házban élt egykor a szüleivel és a testvéreivel ő is. Amikor hazajött a gettóból, a lakást romokban találta; beköltözött az egyik unokatestvéréhez két házzal odébb. A nagycsontú, csúnya nő szintén egyedül maradt, de hamarosan férjhez ment. Kivándoroltak Palesztinába.

Az öregasszony egyedül élt.

Ajánlottak ugyan neki férfiakat, férjnek való férfiakat, némelyikkel járt is egy darabig, az egyikkel, aki szállodában dolgozott, még arra is hajlandó volt, hogy felmenjen a lakására, akkor még alig múlt harmincéves, és a háború előtt jó kedélyű, vidám lánynak ismerték a házban, de nem ment férjhez. „Sírni egyedül is tudok” – mondta a barátnőinek.

A régi házat a háború után tatarozták utoljára. Tenyérnyi darabokban hullott a vakolat, vöröslött a meztelen téglá. Az öregasszony lifttel ment fel. Az öregember odaadta a liftkulcsot, amikor az asszony három évtized után először meglátogatta, és meggyeztek, hogy havi ötszáz forintért főz neki hetente hatszor. Szombaton nem. De pénteken annyit visz, hogy az elég legyen másnapra is.

Talán három vagy három és fél évvel ezelőtt a házmestertől hallotta, hogy az öregember fél oldala lebénult. A kórházban rendbe hozták valahogy, de a lakásból nemigen tud kimenni. Tyúkhúslevest főzött neki és felvitte. Akkor egyeztek meg.

Együtt nőttek fel. Tizenkét-tizenhárom éves korukig sokat játszottak az udvaron és a hátsó lépcsőházban.

Az öregasszony apja kereskedő volt, a fiú apja iparos. Később a lánynak zsidó kereskedősegédek udvaroltak az apja boltjából, a fiú pedig tisztviselő

lett, és egy özvegyasszonyhoz járt, akinek a belvárosban volt kalapszalonya. Amikor találkoztak a lépcsőházban vagy az utcán, mindig megálltak egy rövid beszélgetésnyi időre.

Az öregasszonynak a lakáshoz is volt kulcsa. Bezárta maga mögött az ajtót, a konyhába vitte az ételhordót, letette az asztalra, aztán visszament az előszobába és a barna pulóvert meg a kendőjét a fogastra akasztotta.

– Maga az?

Az öregember hangja éles volt, izgatott.

– Azt hittem, már nem jön. Valami baj történt?

Az öregasszony visszament a konyhába, kiemelte az edényeket, és úgy találta, hogy a leves már kihűlt, feltette a gázra. Aztán nagyalakú fémtálcára helyezett egy lapos- és egy mélytányért, egy kanalat és a tejfölt.

– Miért nem válaszol?

Az öregasszony nem értette a kérdést, lehalkította a gázt, és bement a szobába. Az öregember az ablak melletti sarokban az ajtóval szemben feküdt. Foltos, felpuffadt arcát az öregasszony felé fordította, felemelte a kezét, mintha köszönni akarna, de csak vékony szálú, fehér hajához nyúlt.

– Nem tudtam, ki jön – motyogta.

– Mit gondol, ki jön magához délben? – kérdezte az öregasszony, és az ablakhoz sietett. – Más is hoz ebédet? Más is beenged egy kis friss levegőt ebbe a bűzbarlangba? A maga barátai le se ízélik magát.

Kinyitotta az ablakot, aztán az éjjeliszekrényről összeszededette a reggeli maradékát, és a kistányérral meg a csészével megállt az öregember fölött.

– Takarózzon be! Szeptember van.

Az öregember ép bal kezével és jobb kezének karmoszerűen begörcsölt ujjával a nyakáig húzta a takarót.

– Már azt hittem, nem jön.

Halk, reszelős volt a hangja.

Az öregasszony kezében megremegett a csésze. Ugyanezt mondta a kisfiú egyszer, amikor mozt terveztek délutánra és késett, mert ebéd után neki kellett elmosogatnia. „Már azt hittem, nem jössz.”

Összeszorította a száját és kisietett. A konyhasztalnál megállt. Éles fájdalmak szaggatták a combját. Óvatosan letette a kistányért és a csészt, majd a konyharuhával levette a gázzól a gőzölgő levest és beleöntötte a tányérba. A négy szem hús megbújt az aranyló zsírkarikák alatt.

A tálcát az ágy mellé az éjjeliszekrényre tette, aztán becsukta az ablakot, és segített az öregembernek felülni.

– Támassza a hátát a párnának! És nehogy megemlje a térdét, mert ha megint kiborul a leves, én nem húzok tiszta ágyneműt.

– Dehogy, Editke, dehogy – mondta az öregember és hagyta, hogy a konyharuhát a nyakába kösse az asszony. – Húsleves? Maga drága asszony...!

– Hagyja már ezt a tisztviselőmodort! Ilyeneket mondjon a kalaposnőknek, de ne nekem.

Az öregember felemelt egy kanálnyi levest, a keze megremegett, néhány csepp a tányérba hullt. Visszatette a kanalat.

– Na, jó – mondta az öregasszony, és etetni kezdte.

Aztán behozta a zöldbabfőzeléket a hússal, és morgott, amikor az öregember ráöntötte a tejfölt.

– Hogy bírja így megenni?

Később kivitte az üres tányérokat és elmosogatott.

A házmesterné mindennap egyszer-kétszer megnézte az öregembert, mert az öreg neki ígérte a bútorokat, bevásárolt, ha kellett, rendet rakott, de a mosogatást nem vállalta.

– Nem is kell – mondta az öregasszony –, én nem tudom elnézni a piszkos edényt.

A mosogatás után visszament a szobába. Az öregember már feküdt, fejét a párnával feltámasztotta, karmos kezét a paplan alá dugta.

Az öregasszony leült az asztal melletti fotelbe. Fájt a lába. Mindig pihent egy kicsit hazaindulás előtt. Az öregember nyelt egyet, és a tenyerét felfelé fordította.

– Miért nem ebédel soha velem?

Az öregasszony megmasszírozta a combját. Már megint kezdi.

– Minek cipelném ide az ebédemet meg a tányérajaimat? Van nekem otthonom.

– Milyen az? Egyedül.

– Ne kezdje megint! Ne kezdje! Tudja, hogy ezzel mindig kihoz a sodromból.

Az öregember izgatottan, sípolva szedte a levegőt, az öregasszony abbahagyta a masszírozást, tudta, mi következik.

– De miért? – hördült fel a férfi. – Miért ne lehetne a feleségem? Mindig magát szerettem. Tudja azt maga jól. Gyerekkoromtól kezdve, mindig csak magát.

– És a kalaposnő? A kalaposnő?

– Most miért?... Hiszen tudja maga azt, hogy mi akkor nem lehettünk az egymáséi.

– Nem is!

– Pedig maga is szeretett.

– Mit mond? Én? Honnan veszi?

– Tudom én azt. Azon a szilveszter éjszakán, a lépcsőházban...

– Mi? Mit beszél?

Az öregember egy hirtelen mozdulattal letörölte a nyálát.

– Jól van, ne beszéljünk róla!

- Miről? Csak beszéljen. Csak hazudozzon.
- Maga visszacsókolta.
Az öregasszony előrehajolt a fotelben.
- Hogy meri...?
- Igen. Ott a sötét lépcsőházban megfogtam a kezét... Sosem felejttem el. Szilveszter volt, és engedte, hogy magamhoz húzzam. Csak egy vékony kabát volt magán, mert a szemetet vitte le... Éreztem, hogy remeg... És a szája, a szája...!
- Elég! - Az öregasszony fel akart ugrani, de a fájdalom olyan élesen hasított a combjába, hogy visszaesett. - Mocskos férfiak! - mondta, és sírni kezdett.
- Editke! Ne haragudjon, kérem, ne haragudjon. Csak azért mondtam, csak, mint bizonyítékot, hogy mi mindig egymást szerettük. És most így élünk külön. Miért? Tudja, hogy van egy kis pénzem. És a lakás. Magának is könnyebb lenne. Mi nem érdemeljük meg azt a kis boldogságot, ami még lehet?
- Hogy képzeli? - sírta az öregasszony. - Magához? Mit csinált maga, amikor minket elvittek? Hol volt maga? Mit csinált?
- Editke! Hiszen katona voltam, hadifogságban voltam.
- Mit csináltak a szülei? Mit csináltak akkor? Bezárták az ajtójukat, onnan leskelődtek. Amikor anyukát meg az apukát... Hogy mehetnék én magához feleségül? Még ha százszor megölelt volna, akkor is!
- Rám fogja? Én tehetek róla? Én katona voltam. Hadifogságban voltam.
- Még az ebédet sem érdemli meg. Hát miért főzök én magának?
- Editke! Hogy beszélhet így?
- A szüleim! Az anyám! Mit szólnak ők hozzá odafönt, hogy magának hordom az ebédet?

Az öregasszony a karfára támaszkodva felállt a fotelből, és zokogva indult az ajtó felé.
- Nem is jövök többé. Etesse magát a tanács! Etessek magát a barátai!
- Editke, Editke!
A lehuppanó test zajára az öregasszony visszafordult, a férfihoz sietett, átkarolta, és emelte, húzta fel az ágyra, miközben az öregember nyögött, mint apró tehetetlen gyerek, ha ég a láztól.
- Mit csinál maga? - lihegte az öregasszony. - A katétere! Mit csinál? Segítsen már! Hisz tud maga járni!
Azután, hogy betakarta az öregembert, leült az ágy szélére és hagyta, hogy a férfi megfogja a kezét, békítő szavakat suttogjon, és csendesen kihüppögje magát. Az öregasszony is szipogott.
- Miért kell ezt mindennap?
Később felállt és kistányéron behozott egy pohár vizet.
- Mit főzök holnapra? - kérdezte. - Mit akar?
- Magára bízom - mondta az öregember. - Csak a hús... Ha lehet...
- Az benne van az ötszáz forintban - mondta az öregasszony és állt még egy darabig.
- Jöjjön korábban, kérem - mondta az öregember, amikor elbúcsúztak.
- Jövök, amikor tudok.
Felvette a pulóverét, a kendőjét, kézbe fogta az ételhordót, és bezárta maga mögött az ajtót. Gyalog indult lefelé a hátsó lépcsőn. Az első emeleti forduló félhomályában megállt, fulladás kínozta, tenyerével a falnak támaszkodott.
Igen, a vékony, kék kabát volt rajta azon a hideg szilveszter éjszakán.
Ujjain érezte a téglák rései közül kipergő vakolat finom szemcséit, a port.

(Szerk. folytatása az 1. oldalról)

megérzékíteni – ez a tanulság nem jöhetett át a magyar „kollektív tudatba” a holokauszttal történő elmaradt szembenézés és az ebből adódóan elvégzetlen gyász-munka miatt –, hogy a zsidók nemzetből való kirekesztése mennyire gátja az egész magyar fejlődésnek és boldogulásnak. Nemkülönben felidézti a traumatikus *dejá vu* történelmi tapasztalatot, amelyben a régi-új nacionalizmus reneszánsza, párosulva a megrögzött idegenellenességgel, egyszer a katasztrófába sodorta a magyar nemzetet.

Az egykori rocknemzedék tagját és szemlélőjét boldogsággal tölti el, hogy jelen időmet újra képes mozgósító hatással megragadni egy dal és magatartás. („Öregember nem vén ember”) Hiszen azt hittem, hogy a magyar ifjúsági zene – leomolván a Fal, amelynek feszült, s amelyben okozott néhány repedést – megszűnt vagy fájdalmas

nosztalgiákba süllyedt, és ezért szükségszerűen húzódott át(vissza) a szórakoztató műfajba.

Felemelő megtapasztalni a „nagy generáció” tagjától újra az érvényes, egy nemzedék megfogalmazhatatlanul gomolygó érzésének kifejezését, amellyel oly természetes és felemelő azonosulni. A személyiség oly újra aktuális fölmutatásával „aki sose lesz alattvaló”.

Persze annál kevésbé lehet örvendezni a korszak megszilárdulásának, amely ismét előhívja ezt a tipikusan kelet-közép-európai „ellenkulturális” magatartást. Ha üdítő fejlődésként is, már – remélhetőleg örökre – nem a „sorok közé” zárva.

Ez a dal, ez a gesztus követendő példát, programot, feladatot ad e magát már megcsinált, meghaladott és ezért leírt nemzedék számára, hogy bizony akad még felkészítő tennivalója.